

Bir Estetik Duyuş Analizi

Oğuzhan SEVİM (*)

Emel HİSARCIKLILAR (**)

Nesrin FEYZİOĞLU (***)

Öz: Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmen adaylarının (estetik öznelere) kendilerine gösterilen resimler (estetik nesne) karşısındaki tavırlarını ve beğeni düzeylerini tespit etmek ve değerlendirmektir. Araştırma nitel ve nicel araştırma tekniklerinin bir arada kullanıldığı karma yöntemle yapılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda tarama modeli; nitel boyutunda ise olgubilim deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü son sınıfında öğrenim gören 74 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan Estetik Beğeni Anketi; nitel verileri ise Estetik Değerlendirme Formu aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının sanat eseri karşısında, estetik tavır olarak düşünsel-bilgisel bir tavrı benimsedikleri; Türk klasik ve modern resim sanatını, Batı klasik ve modern resim sanatına göre daha çok beğendikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: estetik, duyuş, analiz.

An Analysis of Aesthetic Feeling

Abstract: The aim of this research is to identify and evaluate attitudes of Turkish teacher candidates towards the aesthetic object and their levels of appreciation. The method of the study is mixed design that it includes qualitative and quantitative approaches together. Scanning technique at the quantitative approach and phenomenology technique at the qualitative approach were used. The sample of study consisted of 74 students who study in the Department of Turkish Education at the Kâzım Karabekir Education Faculty. The quantitative data of study were used with "The Survey of aesthetic appreciation" prepared by the researchers and the qualitative data of the study were obtained from "The Form of aesthetic evaluation." Opinions Related to Cooperative Working that it is consisted of three open-ended questions and it interrogates opinions of teacher candidates related to cooperative working. As a result of the study, it was understood that Turkish teacher candidates adopt a philosophical-aesthetic attitude related to work of art; they like Turkish classical and modern painting art more than Western classical and modern painting art.

Keywords: aesthetic, feeling, analysis.

*) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (oguzhan-sevim@windowslive.com)

**) Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı (emel_edebiyat@hotmail.com)

***) Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (nesrinf@atauni.edu.tr)

Giriş

Sanat; ilk çağlardan bugüne dek, insanların dünyayı ve çevrelerinde olup bitenleri anlama ve anlamlandırma, onları hisleriyle, düşünceleriyle yansıtmaya şekillerinden en önemlisi olarak süregelmiştir. Tolstoy, sanata şöyle bir tanım getirmiştir: “Sanat, bir duyguyu yaşayan insanın, o duyguyu bilerek ve isteyerek başkalarına aktarma olayıdır.” (Tolstoy, 2008: 10). Sanatın felsefi boyutu ile alakadar olma ve onu belirli şekillere göre yorumlama ve değerlendirme işi ise *estetik*e aittir.

Estetik Nedir?

Estetik, günlük konuşmalarımızda sıkça kullandığımız ve hızlı bir şekilde içselleştirdiğimiz bir kavramdır. Günümüzde oldukça yaygın bir alanda kullanılmasına rağmen estetik kavramının neyi kastettiği ya da karşıladığı tam olarak bilinmemektedir. Herhangi bir nesne karşısında *estetik* değerlendirmesinin yapılması kavramın ne kadar hızlı bir şekilde içselleştirildiğini gösterdiği gibi her beğenilen ve hoşya giden şeyi *estetik* olarak tanımlamak gibi ucu açık ve çerçevesiz bir düşünceyi de ortaya koymaktadır. Aslında çevremizde karşılaştığımız nesnelere *estetik* ifadesini “o anda ruhumuzda beliren hoşkunluğu” (Adalan, 1937: 22) anlatmak için kullanırız. Bu nesnelere her biri hoşya giden, beğenilen olmaları yanında bizim için *güzel*dirler.

“Estetik sözcüğü Grekçe ‘aisthesis’ ya da ‘aisthanesthai’ sözünden gelir. ‘Aisthesis’ sözcüğü, duyum, duyulur algı, anlamına geldiği gibi ‘aisthanesthai’ sözcüğü de duyu ile algılamak anlamına gelir” (Tunalı, 1989: 13). Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere estetik sözcüğünün temelleri duyumlarımıza ve duyularımıza dayanmaktadır. Estetik tavır, özneye duysal olanı verir. Bu yüzden görme, işitme, koklama gibi duyumlarla yakından ilgilidir. Bir sanat eserini kavramak da, o sanat eserini bir duyumlar bütünü olarak algılamaktır (Tunalı, 1989: 34). Estetik öznenin, estetik nesneye karşı ilk yargısını onun duyumları belirler. Bu şekilde, bir sanat yapıtı hakkında ortaya konulan estetik yargıyı belirleyen duyumların yanı sıra, estetiğin ne ile ilgilendiği ya da neye ulaşmak istediği de önemli bir husustur.

1. Estetik Olarak “Güzel” Nedir?

Estetiğin konusu *güzel* yargısıdır. Estetik, felsefi bir terim olarak kullanılacaksa anlamının da açık bir şekilde ortaya konulması gerekir. Hoşya giden bir davranışın iyi olması; hatta güzel ile kesişmesi, her zaman iyinin güzel ya da güzelin iyi olacağını göstermez (Kagan, 1992). Yine aynı şekilde bir nesnenin ekonomik, dinsel, ahlaki ve maddi açılarından tatmin edebilirliği de o nesnenin güzel olduğunu göstermez. Estetik öznelere bir estetik nesne hakkındaki yargılarını bu şekilde onların söz konusu estetik nesneden fayda bekleyen anlayışları belirleyemez. Estetik tavır, çıkar ilişkisinden tamamen soyutlanması gereken bir tavidir. Bu yüzden öznenin sanat yapıtı hakkında hangi gerekçeyle güzel yargısına vardığı önemlidir.

Güzel sözcüğünün çok farklı ve derin anlamları vardır. Göreceli bir yargı olduğu için, güzel olanın kesin bir şablonu bulunmamaktadır. Bunu da en açık şekilde filozofların gü-

zel ile ilgili takındıkları farklı tavırlar göstermektedir. Sokrates'in diyologlarında "Güzel nedir?" sorusuyla açtığı tartışma ve bu sorunun cevabını verememesi güzel kavramının sorgusunun başarısızlığını gösterir. Sonuçta Sokrat "Güzel şeyler zordur." deyip konuyu kendi dünyasında bitirmiştir (Jimenez, 2008: 153). Lalo'ya (2004: 74) göre ise güzel denilen şey, zevkin kontrolünden geçmiş, zahmetsizce, asgari vasıtalarla azami verimi temin eden, zihnin kavradığı ahenktir.

Güzelin ne olduğu hususunda görüş belirtenlerden biri de antik çağ filozoflarından Platon'dur. Platon'nun güzellikle ilgili ileri sürdüğü düşünceler, birçok filozof tarafından tartışılmış olup günümüz estetiğinde hâlâ etkisini göstermektedir. Platon'a göre duyularla algıladığımız varlıklar bu dünyaya ait varlıklar olup geçicidirler ve bize mutlak olanı veremezler. Duyularla algıladığımız nesnelere yanında bir de duyularla algılayamadığımız, sadece düşünceyle kavrayabildiğimiz idealar vardır ki bunlar yalnızca idealar âleminde bulunur. İdea, mutlak olanın bilgisidir. "Yine Platon'da iyi, güzel, ve doğru aynı şeylerdir" (Bozkurt, 2004: 89). Güzellik ile ilgili düşüncelerini ortaya koyan diğer bir filozof ise Aristoteles'tir. Aristoteles, algıda birliğe, bütünlüğe ve uyuma bağlı olarak bir güzellik anlayışı ortaya koymaya çalışmaktadır (Tunalı, 1989: 213). Güzelliği, bir estetik terimi olarak kullanan ilk isim ise Kant'tır. Kant, beğeni yargısının güzel diye yargılandığı şeye ya da nesneye ilişkin bir ilgi içermesinin söz konusu olmadığını söylemiştir (Kula, 2008: 239). Kant'ın estetik yargı üzerine yaptığı çözümler neticesinde *güzel* ile *iyi* kavramları birbirinden ayrılmış ve ortaya salt bir estetik kavramı olan güzel çıkmıştır (Bozkurt, 2004: 128). Kant, estetik yargıda bulunurken öznenin, etkisi altında kaldığı tüm dış etkenleri dışarıda bırakmıştır.

Görüldüğü üzere *güzel*, Platon'a göre iyi ve doğru olan; Aristoteles'e göre orantılı ve uyumlu olan; Kant'a göre ise ne iyi ne güzel, salt estetik olandır.

Sanat felsefesinin en eski ve tanınmış teorilerinden biri olan Yansıtma (Mimesis) Teorisine göre ise sanat güzelliği, doğa güzelliğini yansıtacaktır. Platon'a göre sanatın yansıttığı şey asıl gerçeklik olan idealar değil, onların kopyası olan nesnelere. Aristoteles, sanatın objesinin doğa olduğunu söyler. Bu teorinin günümüzdeki en ünlü temsilcisi olan George Lukacs ise, yansıtmanın, ister doğa, isterse toplumsal gerçeklik olsun her bilginin temelini oluşturduğunu söyler. Bu anlayışların temelinde doğanın, sanat için bir model olduğu düşüncesi yatar. Yani doğadaki güzellik ile sanattaki güzellik aynı değeri ifade eder. Kant sonrası idealist felsefesi ise doğa güzelliği ile sanat güzelliği arasındaki ayrılık üzerinde durmuştur (Tunalı, 1989: 176-179).

"Sanat; gerçek dünyadaki güzelliğe ilişkin bir görüş olarak ortaya çıkar, tasarımların görüngülerdeki güzelin özelliklerini ortaya koyup vurgular, onların insan üzerindeki etkisini artırır, insanda, yaşamdaki güzelliği daha derinden tanıyıp kavrama yetisini ve ondan haz duyma gerekliliğini oluşturur" (Ziss, 2009: 167-168). Sanat sadece yaşamdaki güzelliği gösterdiği için değil, gerçeklikteki herhangi bir olayı, ne kadar çirkin olursa olsun, güzellikle, sanatsal bir yolla dile getirdiği için güzeldir.

Sanatsal açıdan güzel olmanın sanat eserine getirdiği sorumluluklar vardır. Sanattaki güzellik, olduğu gibi, sadece biçimle içeriğin birliğinde değildir; güzel bir ideaya dayanarak gerçekliğin hakikate uygun ve derin bir tasarımını veren, aynı zamanda kendisine denk, yetkin biçimlerde somutlaşan bir içeriktedir (Ziss, 2009: 172). Bu içerik, yaratma sürecinin sancılarının şekillendirdiği bir özgünlüğü de bünyesinde barındırır.

1.1. Estetik Tavır

Bir estetik obje ile ilgi içinde bulunan, onu estetik olarak algılayan, ondan hoşlanan ya da estetik haz duyan özne, artık estetik bir özne olur ve böyle bir estetik özne, estetik nesneden haz duyarken onun karşısında tavır almış olur. Bu tavır almaya da “estetik tavır alma” denmektedir (Tunalı, 1989: 23).

Estetik özne, estetik nesne hakkında bir yargıya varırken ya da sanat yapıtına karşı estetik olan veya olmayan bir tavır ortaya koyarken, ister istemez belirli etkenlerin tesiri altında kalır. Croce’ye göre sanat yapıtları ve onların güzelliği başlı başına bir erek teşkil etmeyip bir başka erek için yardımcı araçlardır (Tunalı, 1989: 186). Bu doğrultuda düşünüldüğünde, estetik öznelerin sanat yapıtlarının güzelliği hakkındaki tavırlarını, onlardan bekleediklerini yansıtmaya şekillerinin belirlediği söylenebilir.

İnsan, gerçeğin arandığı bilgi alanının dışında her şeyden önce hoş, güzeli ve iyiyi arzular. İnsan, kendisine zevk veren şeyi hoş; değer verdiğini ya da onayladığını iyi; hoşuna gideni “güzel” olarak adlandırır. “Oysa bütün doyum türleri arasında yalnızca güzel için gösterilen beğeni türü çıkardan uzak ve özgürcedir: Hiçbir çıkar, ne duyular, ne de akıl onamayı zorlamaz” (Jimenez, 2008: 98). Sanatçının eserini meydana getirirken onu ortaya koymaktan başka bir kaygı gütmemesi gibi estetik özne de sanat eserine bakarken onu seyretmek ve ondan estetik haz duymaktan başka amaç gütmemelidir. Sanat eseri karşısında alınan böyle bir tavır estetik tavır olarak nitelendirilebilir. Buna göre estetik tavır, öznenin estetik nesneyi duyumsarken takındığı tavidir. Sanat eserinden maddi, kültürel, ahlaki veya başka bir çıkar gözetmemesidir.

Platon, sanatın kendi dışında bir ereği olmadığı yönündeki düşüncelerini şöyle ifade eder: “Sanatta hiçbir yetersizlik, hiçbir kusur olamaz. Sanatın, kendi alanındaki şeyden başka bir şeyin işine geleni araştırması gerekmez. Bir sanat, sağlam oldukça, yani kendi bütünlüğü içinde kaldıkça, hiçbir kusura, hiçbir bozukluğa yer vermez” (Platon, 1999: 10).

Estetik tavır alma ilk planda duyuşsal bir olay olarak görülür. “Çünkü, duyular işe karışmadan bu yaşantıların hiçbiri meydana gelemez”. Bir resmi seyretmek görme duyusuyla ilgili olduğu gibi, bir müzik yapıtını dinlemek de işitme duyusuyla ilgilidir. “Buna bakarak, estetik tavır almanın özellikle de görme ve işitme duyularına dayandığını söyleyebiliriz” (Tunalı, 1989: 31-32).

Bir sanat yapıtına estetik açıdan yaklaşma, onu estetik açıdan değerlendirme ölçütleri henüz oluşturulmamıştır. Fakat Kant’ın güzel ile ilgili yaptığı açıklamalar bu konuda yol

gösterici olarak değerlendirilebilir. Bir sanat yapıtında - şiir, resim, heykel, müzik parçası gibi- verilmek istenen düşünce ya da duygunun güzel olarak ifade edilebilmesi için kullanılan tüm vasıtalar, o eseri estetik kılan öğeleri oluşturur. Bu öğelerden bazıları, şiirde kullanılan edebî sanatlar, ses benzerlikleri ya da imge; resimde renk uyumu veya gölgeleme; mimaride kıvrımlı ya da düz yapılar olabileceği gibi her birinde geçerli olan ve duygunun değişik tonlarda dile getirilmesine imkân tanıyan üslup farklılıkları da olabilir. Her bir sanat eserinin içinde taşıdığı bir öz vardır. Sanatçıya düşen, bu özü güzel bir şekilde somutlaştırmaktır. Sanatçı, eserine koyduğu özü kullandığı vasıtalarla ne kadar güzel somutlaştırırsa, eserini de o oranda estetik bir hâle getirmiş olur. Tolstoy'un (1981: 85) da belirttiği gibi herhangi bir insan etkinliğinin önemini anlamak için ondan alınan haz yanında onu önemli kılan neden ve etkilerin nasıl incelenmesi gerekiyorsa, sanat eserini de önemli kılan neden ve etkilerin öyle incelenmesi gerekir.

Sanat eserini önemli kılan neden ve etkiler, estetik alımlayıcıyı estetik nesne hakkında bir değerlendirme yapmaya iter. Estetik özne estetik nesneyle ilgili değerlendirmelerde bulunduğu zaman "Resim güzeldir." ya da "Roman çok uzun bir türdür." gibi yargılarda bulunabilir. Resim güzeldir, yargısını inceleyelim: Bu yargıda iki sözcük arasındaki ilişkiden bahsedilir. Bu sözcükler "resim" ve "güzel" sözcükleridir. Resim herhangi bir varlık iken estetik öznenin ona yüklediği değer ile anlam kazanarak bir yargı içerisine katılır. "Güzel" sözcüğü ise bir değerlendirme sürecinin göstergesidir. Resim üzerine yüklenen değer ile birlikte "Resim güzeldir." yargısı artık estetik öznenin beğenisini ifade eden estetik bir yargıdır. Öyleyse beğeni; gerçeklikteki olayları ve sanat yapıtlarını her şeyden önce, güzel ve çirkin açısından estetik bir yolla değerlendirme yetisidir (Ziss, 2009: 209).

Sanat eseri hakkında *güzel* ya da *çirkin* gibi bir yargıya varılması, estetik özne ile sanat yapıtı arasındaki iletişime bağlıdır. Sanat eseri hakkında bu şekilde bir yargıya varan özne, estetik nesneyle iletişim kurmuş olmaktadır. Estetik iletişim; bir sanatçının söylediklerinin, bir izleyici tarafından söylemenin ve anlamının en geniş anlamıyla anlaşılmasıdır. "Estetik nesne bu iletişimsel amacın bir aracı konumundadır" (Townsend, 2002: 264).

1.2. Estetik ve Eğitim

Ülkemizde estetik alımlayıcı, estetik nesne, estetik yargı gibi kavramların tartışılması ve incelenmesi sadece özel bir alanın konusu olarak değerlendirilmiştir. Fakat estetiğin ilköğretimden yükseköğretime kadar hatta günlük hayatta dahi sıkça karşılaşılan bir olgu olması, bu kavramın her düzeyde ele alınıp incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Estetik konusunun özel bir alanmış gibi algılanması ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin ya da onların eğitim faaliyetlerine rehberlik eden öğretmenlerin güzellik algılarının önemsiz olduğu anlamına gelmez. Tüm bu öğretim kurumlarında görev alan veya alacak olan kişilerin estetik nesne karşısındaki tavırları, estetik nesneyi günlük hayatta doğru bir şekilde anlamlandırmada ve aktarmada etkili olacaktır.

Schiller güzellik aracılığıyla eğitimin, duyarlı devleti geçmeyi; dürtülere akılcı bir biçimde hâkim olunarak estetik devlete ulaşmayı sağlayacağını söyler. Sanatlar, müzik, resim, şiir eğitimine giriş, bireyin gelişmesini kolaylaştırır. Schiller özerk sanatsal yaratının toplumun değişiminde bir unsur olduğunu düşünür (Jimenez, 2008: 123-124).

Bilinen en eski sanat dallarından biri olan resim sanatı, milattan önceki dönemlerde insanoğlunun, evreni anlamlandırma çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmış, daha sonra karşılaştığı olaylar ve durumlar karşısındaki duygu ve düşüncelerini yansıtmaya vasıtası görmüş ve günümüzde de modern resimle insanın iç dünyasına yönelmiştir. İnsanların etraflarında olup bitenleri anlamalarında en çok işe karışan duyuları olan görme duyusu, resim sanatının en önemli unsurlarındandır.

Resim sanatı eski zamanlardan beri var olagelmıştır. İlkel insanlar olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerini mağara duvarlarına değişik şekiller yaparak anlatmaya çalışmışlardır. Yazının temellerini atan bu davranış, resmin, insanlar arasındaki iletişim aracı olarak kullanıldığının da bir göstergesidir (Yüzbaşıyev, 2010).

İnsanla bir sanat eseri olan resim arasındaki ilişkide, resme yönelen insan estetik özne; insanın kendisine yöneldiği resim ise estetik nesne olarak adlandırılır. Bu ilişkide estetik öznenin estetik nesneye yönelik tavrı, onun estetik hazının kaynaklarını ele verir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının yani estetik öznelerin sanat eserine karşı bilgi edinmek isteyen bilgisel bir tavırla mı, onun maddi değeriyle ilgilenen pratik-ekonomik bir tavırla mı, bu sanat eserlerinin kendi kültürel ve ahlaki değerlerine uygun olup olmadığını sorgulayan bir tavırla mı, yoksa sanat eserine herhangi bir soru sormadan sadece ondan hoşlanmak ve estetik bir haz duymak için mi tavrı aldıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca estetik eğitimi alan öğretmen adaylarıyla almayan öğretmen adayları arasında estetik beğeni puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına bakılmış ve öğretmen adaylarının Türk klasik-modern ve Batı klasik-modern resimlerine verdikleri beğeni puanları arasındaki ilişkiler de incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Öğretmen adaylarının Türk klasik-modern ve Batı klasik-modern resimlerine yönelik beğeni puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2) Estetik eğitimi alan öğretmen adaylarıyla estetik eğitimi almayan öğretmen adaylarının estetik nesneye (klasik ve modern resimlere) yönelik beğeni puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3) Öğretmen adaylarının estetik nesneye yönelik tavırlarını belirleyen etmenler nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının bir arada kullanıldığı karma yöntem uygulanmıştır. Karma yöntem, “eğitimde araştırılmaya gerek duyulan konuların

değerlendirilmesine elverişlidir” (Louis ve Lawrence, 1997:240). Karma yöntem, “bir olayın pek çok farklı yönünü ortaya çıkardığından eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılmaktadır” (Silverman, 2000: 50).

Araştırmanın nicel boyutunda tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2000: 77).

Araştırmanın nitel boyutunda ise olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 öğretim yılı bahar yarıyılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 74 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın nicel boyutu için veri toplama aracı olarak 1’den 5’e kadar derecelendirilmiş olan Likert Tipi ölçek kullanılmıştır. Anketlerde öğrencilerden kendilerine gösterilen toplam yirmi resmin her biri için belirtilen puan aralıklarından (1, 2, 3, 4 ve 5) birini seçmeleri istenmiştir. Bu puan aralıklarının karşılıkları ise 1) *Hiç beğenmedim*, 2) *Beğenmedim*, 3) *Kararsızım*, 4) *Beğendim*, 5) *Çok beğendim* şeklindedir. Bir öğrencinin “Estetik Beğeni Anketi”nden alabileceği en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100’dür.

Çalışmanın nitel boyutunda ise öğrencilerin kendilerine gösterilen her bir resmi değerlendirebilmelerine imkân tanıyan “Estetik Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Değerlendirme Formu’nda öğrenciler her bir resim için ayrılan boşluklara resimlerle ilgili değerlendirmelerini yazmışlardır. Öğretmen adaylarının bu yargıları, ilgili literatürden (Tunalı, 1989) yola çıkılarak düşünsel-bilgisel, ekonomik, maddi, kültürel, ahlaksal, dinsel ve salt estetik yargı başlıkları açısından değerlendirilmiştir.

Öğretmen adaylarının estetik nesne karşısındaki tavırlarını ölçmek ve değerlendirmek için yararlanılan Türk ve Batı resim sanatlarının klasik ve modern dönemlerine ait 20 resim kullanılmıştır. Bu resimler sanat tarihinde yer almış önemli ressamın eserleri arasından seçilmiştir. Araştırmada kullanılan resimlerin isimleri, ait oldukları ressam ve dönemleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmada kullanılan resimlerin isimleri, ait oldukları ressam ve dönemleri

No.	Resmin adı	Ressamın adı	Dönemi
1	Fatoş	Bahri Genç	Türk modern
2	Yalnız At	Bedri Baykam	Türk modern
3	İsmail'in Kurban Edilmesi	Michelangelo Caravaggio	Batı klasik
4	Anne ve Çocuk	Cemal Tollu	Türk modern
5	Sana Söylemişim	Chocarne-Moreau, Paul Charles	Batı modern
6	İstanbul	Devrim Erbil	Türk Modern
7	Meropoldeki Yalnızlık	Edward Hopper	Batı modern
8	Laokoon	El Greco	Batı klasik
9	Sultan III. Murat	Ertuğrul Ateş	Türk Modern
10	Saz Çalan Kız	Feyhaman Duran	Türk klasik
11	Yaşlı Halayık	Halil Paşa	Türk klasik
12	Türk Topçuları	İbrahim Çallı	Türk klasik
13	Mona Lisa	Leonardo Da Vinci	Batı klasik
14	Hampstead'da Ustanın Evi	John Constable	Batı klasik
15	Kaplumbağa Terbiyecisi	Osman Hamdi Bey	Türk klasik
16	Yıkık Duvarlı Ev	Paul Cezanne	Batı modern
17	Gelincikler	Van Gogh	Batı klasik
18	Halüsülasyonel Boğa Doğuşçüsü	Salvador Dali	Batı modern
19	Ağaçlık	Şeker Ahmet Paşa	Türk klasik
20	Wassily Kandinsky's Composition VII	Wassily Kandinsky	Batı modern

Araştırmanın nicel boyutundan toplanan verilerin analizinde bağımsız örneklemelerde t testi; nitel boyutundan toplanan verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Öğrencilerin her bir resim için yapmış oldukları değerlendirmeler tematik analize tabi tutulmuş, elde edilen verilerin sıklık ve yüzdeler değeri tabloleştirilmiştir.

3. Bulgular

Bulgular başlığı altında öğretmen adaylarının estetik nesneyle ilgili beğeni puanlarının karşılaştırılması ve estetik nesneye yönelik tavırlarını belirleyen etmenlerin neler olduğu üzerinde durulmuştur.

3.1. Öğretmen adaylarının Türk klasik-modern ve Batı klasik-modern resimlerine yönelik beğeni puanları arasındaki ilişkiler

Gadamer'e göre bize tarihsel açıdan uzak olan bir eseri anlamada, eserde ifade edilen geçmiş ve eserin ait olduğu dünyayı tarihsel olarak yeniden yapılandırmadan daha fazlası söz konusudur. Klasik eser tarihe mal olmasına rağmen bir şekilde her dönem güncel

olana da karşılık gelir. Geçmişe ait bir aktarım olan klasik eser, kalıcı olmanın ve kaybolmamanın bilinci olarak görüldüğünden, tarihsel düşüncede geçmişle şimdi arasında bir etkileşim oluşturur (Toprak, 2003: 87). Bu çalışmada da estetik öznelere ait klasik ve modern dönemlere ait sanat yapıtlarına karşı tavırlarının ne ölçüde birbirinden farklılaştığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Birinci bulgu başlığında öğretmen adaylarının yani estetik öznelere ait Türk klasik/modern ve Batı klasik/modern dönemlerine ait resimlere yönelik beğeni puanlarının ortalamaları karşılaştırılmaya ve aralarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Öğretmen adaylarının Türk klasik ve modern resimleri ile Batı klasik ve modern resimlerine yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

	N	X	t	P
Türk modern ve klasik	74	37,7	7,851	,000
Batı modern ve klasik	74	34,1		

Tablo 2 incelendiğinde Türk modern ve klasik resimlerine ait beğeni puanları ile Batı klasik ve modern resimlerine ait beğeni puanları arasında $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın ($t: 7,851$; $p: ,00$) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının Türk modern resimleri ile Batı modern resimlerine yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

	N	X	t	P
Türk modern resimleri	73	17,5	-,945	,348
Batı modern resimleri	73	17,8		

Tablo 3 incelendiği zaman Türk modern resimlerine ait beğeni puanları ile Batı modern resimlerine ait beğeni puanları arasında $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın ($t: -,945$; $p: ,34$) olmadığı görülmektedir.

Tablo 4: Öğretmen adaylarının Türk klasik resimleri ile Batı klasik resimlerine yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

	N	X	t	P
Türk klasik resimleri	74	20,2	14,232	,000
Batı klasik resimleri	74	16,2		

Tablo 4'e bakıldığında Türk klasik resimlerine ait beğeni puanlarıyla Batı klasik resimlerine ait beğeni puanları arasında $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın ($t: 14,232$; $p: ,00$) olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Öğretmen adaylarının Türk modern resimleri ile Türk klasik resimlerine yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

	N	X	t	P
Türk modern resimleri	74	17,5	-8, 504	,000
Türk klasik resimleri	74	20,2		

Tablo 5 incelendiğinde Türk modern resimlerine ait beğeni puanları ile Türk klasik resimlerine ait beğeni puanları arasında $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın ($t: -8, 504$; $p: ,00$) olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Öğretmen adaylarının Batı modern resimleri ile Batı klasik resimlerine yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

	N	X	t	P
Batı modern resimleri	73	17,8	4, 425	,000
Batı klasik resimleri	73	16,2		

Tablo 6'ya bakıldığında Batı modern resimleri ile Batı klasik resimlerine ait beğeni puanları arasında $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın ($t: 4,425$; $p: ,00$) olduğu görülmektedir.

3.2. Estetik eğitimi alan öğretmen adaylarıyla estetik eğitimi almayan öğretmen adaylarının estetik nesneye (klasik ve modern resimlere) yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

İkinci bulgu başlığı altında 2011-2012 öğretim yılında "Eleştiri ve Yorum" dersi kapsamında estetik eğitimi almış öğretmen adaylarının estetik nesneye yönelik beğeni puanları ile estetik eğitimi almamış öğretmen adaylarının estetik nesneye yönelik beğeni puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 7: Estetik eğitimi alan öğretmen adayları (A) ile estetik eğitimi almayan öğretmen adaylarının (B) sanat eserine yönelik beğeni puanlarının karşılaştırılması

	N	X	t	P
A	33	74,97	3, 296	,002
B	41	69,15		

Tablo 7'ye bakıldığında estetik eğitimi almış öğretmen adaylarının beğeni puanları ortalamasının 74,97; estetik eğitimi almamış öğretmen adaylarının beğeni puanları ortala-

masının ise 69,15 olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki yaklaşık 5 puanlık fark, estetik eğitimi almış öğretmen adaylarının estetik eğitimi almamış öğretmen adaylarına göre kendilerine gösterilen Türk klasik-modern ve Batı klasik-modern resimlerini daha çok beğendiklerini işaret etmektedir. Bu iki gruba ait beğeni puanlarının ortalamaları karşılaştırıldığında ise istatistiksel olarak ($t: 3,296$; $p: ,00$) estetik eğitimi almış öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Öğretmen adaylarının estetik nesneye yönelik tavırlarına etki eden etmenler

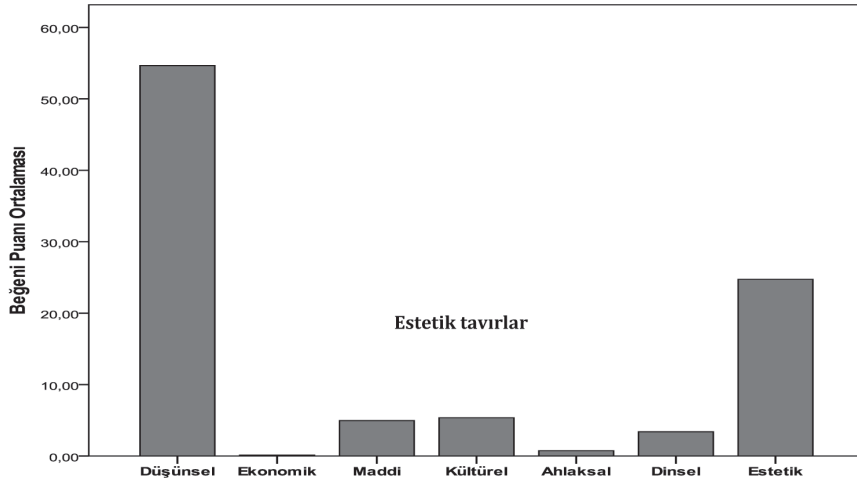
Tablo 8'e bakıldığında öğretmen adaylarının Türk ve Batı resim sanatlarına ait klasik ve modern eserlere yönelik beğenilerine etki eden etmenlerin sıklık ve yüzdeleri görülmektedir.

Tablo 8: Öğretmen adaylarının estetik nesneye yönelik tavırlarına etki eden etmenler

R.N.	Düşünsel		Ekonomik		Maddi		Kültürel		Ahlaksal		Dinsel		Estetik		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	60	81.1	-	-	2	2.7	-	-	-	-	-	-	8	10.8	70
2	49	66.2	-	-	1	1.4	6	8.1	-	-	-	-	14	18.9	70
3	27	36.5	-	-	3	4.1	1	1.4	1	1.4	25	33.8	12	16.2	69
4	25	33.8	-	-	7	9.5	1	1.4	-	-	1	1.4	36	48.6	70
5	49	66.2	-	-	3	4.1	4	5.4	-	-	-	-	14	18.9	70
6	49	66.2	-	-	8	10.8	2	2.7	-	-	-	-	11	14.9	70
7	38	51.4	-	-	5	6.8	1	1.4	3	4.1	-	-	23	31.1	70
8	26	35.1	-	-	-	-	12	16.2	6	8.1	3	4.1	23	31.1	70
9	28	37.8	1	1.4	2	2.7	24	32.4	-	-	9	12.2	6	8.1	70
10	44	59.5	-	-	5	6.8	10	13.5	-	-	-	-	11	14.9	70
11	46	62.2	-	-	9	12.2	3	4.1	-	-	-	-	12	16.2	70
12	49	66.2	-	-	1	1.4	7	9.5	-	-	-	-	13	17.6	70
13	26	35.1	-	-	13	17.6	1	1.4	-	-	-	-	30	40.5	70
14	41	55.4	-	-	1	1.4			-	-	-	-	29	39.2	71
15	42	56.8	1	1.4			5	6.8	1	1.4	5	6.8	17	23	71
16	44	59.5	-	-	2	2.7	-	-	-	-	1	1.4	24	32.4	71
17	51	68.9	-	-	4	5.4	-	-	-	-	1	1.4	15	20.3	71
18	36	48.6	-	-	1	1.4	1	1.4	-	-	3	4.1	30	20.5	71
19	33	44.6	-	-	3	4.1	-	-	-	-	2	2.7	33	44.6	71
20	46	62.2	-	-	3	4.1	1	1.4	-	-	-	-	20	27	70
Ort.	40.4	54.6	0.1	0.1	3.6	4.9	5.2	6.1	0.5	0.7	2.5	3.6	19	24.7	70

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının (estetik öznelerin) estetik nesne konumundaki klasik ve modern resimlere yönelik beğenilerini etkileyen etmenler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının sanat eserlerine yönelik estetik değerlendirmelerinden yola çıkılarak yapılan analizde estetik öznelerin beğenilerine etki eden faktörlerin düşünsel-bilgisel, salt estetik, kültürel, maddi, dinsel, ahlaksal ve ekonomik değerler olduğu belirlenmiştir.

Aristoteles'e göre ahlaksal güzel, iyinin bir estetiğidir. İyi; kozmik, pratik ve yarar'a dayalı olmak üzere üç türdür (Bozkurt, 2004: 107). Yapılan tematik analiz neticesinde sıklık değerlerine göre en belirgin etmenin düşünsel-bilgisel tavır; en az belirgin etmenin ise ekonomik tavır olduğu anlaşılmıştır. Aşağıdaki grafikte öğretmen adaylarının estetik beğenilerine etki eden bu etmenler görselleştirilmeye çalışılmıştır.

Şekil 1: Öğretmen adaylarının estetik tavırlarına etki eden etmenler

Tablo 8'de verilen her bir estetik tavır için öğretmen adaylarının ortaya koymuş oldukları estetik yargı ve değerlendirmelere örnek olarak şu ifadeler gösterilebilir:

Düşünsel-Bilgisel tavır: Bu tavır, estetik öznelerin sanat eserini güzel ya da çirkin olarak nitelendirmelerinde büyük oranda matematik belirlemelerin ve ilkelerin etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Bu matematik ilkeler orantı-simetri, düzen ve harmoni, çoklukta birlik ve ekonomi gibi unsurlardan oluşmaktadır (Tunalı, 1989: 207). Tolstoy, biçim uygun değilse, hiçbir hikâye, şarkı, melodi, resim, heykel, dans, oyun, süsleme ya da yapının, yaratıcısının duygusunu seyirciye ya da dinleyiciye taşıyamayacağını söylemektedir. Ayrıca yaratıcısının sosyal, politik, dinî ya da ahlaki önem taşıyan duygularla harekete geçip geçmemesinin de bu gerçeği değiştirmeyeceğini ifade etmektedir (Tolstoy, 2008: 13). Bu çalışmadaki estetik öznelerin büyük çoğunluğunun estetik nesneye karşı beğeni ölçütlerini bu tavrın belirlediği görülmektedir.

Katılımcı 44: “Resimde bir renk uyumsuzluğu, göze hitap edişte bir eksiklik hâkim. Anlatılmak istenen daha güzel bir şekilde, renk tonlarıyla uyumlu ve canlı bir şekilde verilebilirdi.”

Katılımcı 53: “Çok gerçekçi bir resim. Batı’nın mimesis anlayışını oldukça iyi yansıtıyor. Derinlik algısı hoş bir duygu bırakıyor.”

Katılımcı 72: “Emekçi çocukları ve çocuk istismarını bu resimde görebiliriz. Zengin çocuğun şımarıklığı ve emekçi çocuğun ağırbaşlılığı var.”

Ekonomik tavır: Estetik öznenin, estetik nesneye yönelik güzellik algısını o estetik nesnenin parasal değeri belirliyorsa estetik öznenin sanat yapıtına karşı sergilemiş olduğu bu tavır ekonomiktir. Örneğin estetik öznenin Mona Lisa tablosunu parasal değerinden ötürü güzel bulması ekonomik bir tavidir (Tunalı, 1989: 24). Bu çalışmada estetik öznenin çok az bir bölümü kendilerine gösterilen resimleri parasal değerlerinden yola çıkarak değerlendirmişlerdir:

Katılımcı 58: “Çok beğenmemin nedeni resmin pahalı olmasıdır.”

Katılımcı 72: “Bu resmi sanatçının tamamen ekonomik kaygılarla yaptığını düşünüyorum.”

Maddi tavır: Maddi tavra örnek olması bakımından Mona Lisa tablosunu değerlendirelim: Estetik özne bir sanat eseri olan Mona Lisa tablosunu resimdeki Mona Lisa’nın kadınsal yönlerinden hareketle beğenir ve onu güzel olarak değerlendirirse, sanat eserine maddi bir tavırla yaklaşmış olur. Bu çalışmada yine katılımcıların çok az bir bölümü estetik nesne konumundaki resimlere maddi bir tavırla yaklaşmışlardır:

Katılımcı 51: “Yıkık ve belki de kimsesiz bir evin tasviri yapılmış.”

Katılımcı 49: “Bir genç kadın için bu kadar kapalı renkler kullanılması abartılı olmuş. Kullanılan renkler gençliğin canlılığıyla uyumuyor.”

Katılımcı 53: “Kadının esaretini anlatan güzel bir resim. Kadınların elleri arkadan bağlı.”

Kültürel tavır: Estetik, sırası geldiğinde her an parçalanma tehdidiyle yüz yüze olan bir toplumun pratiklerini teorize etmek, evrensel normlar düzeyine yükseltmek ve meşru zeminlere oturtmak suretiyle toplumla kucaklaşmış ve kucığına doğduğu koşulların varlığını sürdürmesinde en hayati rolü oynamıştır (Hünler, 1998: 212). Bu sebeple estetik, toplumların kültür yaşantılarında etkili bir unsur halini almıştır. Ayrıca toplumların mevcut kültür birikimleri de onların sanat eserine bakışlarına ister istemez tesir etmektedir. Ancak, estetik öznenin sanat yapıtına karşı tavırlarını büyük oranda onların mensubu oldukları kültür değerleri etkilese de, bir yapıtın geleneksel anlamda sanata ilişkin ölçütlere uygun, güzel, hoş ya da başarılı olarak değerlendirilmesi değildir. Aslolan; onun estetik bir biçimde işlev görmesidir (Jimenez, 2008: 281). Ancak toplumun geleneksel değer ölçütleri, onların sanat eserini anlamlandırmaları yönünden estetik tavırlarına etki etmektedir. Estetik özne içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerinden yola çıkarak estetik

nesneyi güzel ya da çirkin buluyorsa, estetik öznenin sanat eserine yönelik sergilemiş olduğu bu tavır kültürel bir tavidir. Bu çalışmada katılımcıların az bir kısmı kendilerine gösterilen resimleri kültürel bir tavırla değerlendirmişlerdir:

Katılımcı 2: “Bir Osmanlı padişahı resmi görmek, kubbe motiflerini seyretmek ve geometrik şekillerin bile tanıdık olması bu resmi çok beğenmeme yetti.”

Katılımcı 17: “Resim eski Türk töresini yansıtıyor. Güzel giyinmiş, süslenmiş olan kızın kopuz çalması gösteriliyor. Belki de bir hakanın düzenlediği eğlence çadırının bir neşesidir.”

Katılımcı 53: “Ne kadar objektif olmaya çalışsak da bu resim bize, kültürümüze hiç hitap etmiyor.”

Ahlaki tavır: Yargılar, varoluş yargıları ve değer yargıları diye ayrılabilir. Bunlardan değer yargıları bir yönüyle nesnel, bir yönüyle de öznel olan yargılardır. Ahlakın yargıları da estetiğin yargıları da değer yargılarıdır. Kişiler ahlakta da estetikte de değer konusunda değişik bakış açılarına sahiptirler. Bu yüzden ortaya koyduğumuz tam anlamda evrensel bir geçerlilik taşımayabilir. “Ama ne olursa olsun her beğeni yargısı nesnelliklerle olduğu kadar öznelliklerle oluşturulmuştur” (Timuçin, 2009: 40). Estetik öznelinin sanat eserine karşı sergiledikleri ahlaki tavırlarını da bir yönden onların geleneksel değer yargıları, bir yönden de onların öznel yargıları belirlemektedir.

Eğer estetik öznenin estetik nesneyle ilgili beğeni yargılarını estetik nesnede işlenen düşüncenin ve bu düşüncenin ele alınış şeklinin ahlaki özellikleri etkiliyor, estetik özne güzellik yargısını ahlaki değerlere bağlı kalarak ifade ediyorsa, estetik öznenin sanat eserine karşı sergilemiş olduğu bu tavır, ahlaki bir tavidir. Bu çalışmada estetik öznelinin küçük bir bölümü bu tavırla sanat eserine yaklaşmışlardır.

Katılımcı 6: “Resimde Lut Kavmi’nin helakı anlatılıyor. Şehirde ahlaki bakımdan bir çöküntü hâkim.”

Katılımcı 10: “Bu resimde, yapılan kötülüğün cezasının görülmeye başladığının yansımaları var. Kaçışan hayvanlar, bulutların kararmaya başlaması ve beyaz bulutları örtmesi cezanın geldiğinin habercisidir.”

Katılımcı 29: “Resim hem olay hem de gerçekçilik bakımından iyi; ama kadın çıplak olmasaydı daha iyi olabilirdi.”

Dinsel tavır: Eski sanat özellikle dinsel temeline dayanıyordu ve sanat adamı da bir tür toplumsal işlevciydi. Platon ve Aristoteles de sanatta işlevselliğe ağırlık verdiler. Platon devlete yararlı olan sanatı sanat sayarken, Aristoteles trajediyi acıma ve korku duygularından giderek katharsisi yani arınmayı sağlayacak bir güç olarak görmüştür. Sanat ancak Yeniçağ’ın başlarından sonra sivilleşmeye başlamış ve tanrısallıkla ilgili işlevini bir yana bırakarak insan araştırması niteliği kazanmıştır. “Bugün bizler sanatı amaçları kendi içinde olan bir kültür etkinliği olarak görüyoruz.” Ancak sanatın amaçları kendi içinde diye onu tam anlamıyla hiçbir yarar sağlamayan bir etkinlik saymak, salt dinlendi-

rici ya da eğlendirici bir çaba olarak görmek yanlış olur. Sanatın yararı dolaylıdır, o insanı insana gösterme yükümlülüğü içinde bizim için son derece önemlidir. Sanat tıpkı bilim ve felsefe gibi sağladığı yeni düşünme ve görme olanakları çerçevesinde insana yararlı olur (Timuçin, 2009: 43-44). Toplumunu oluşturan bireylerin dinî algıları da onların sanat yapıtını anlamlandırma şekillerine ister istemez tesir etmektedir.

Estetik öznenin estetik nesneyle ilgili güzellik yargılarında dinî değerler etkili oluyorsa, o zaman estetik öznenin estetik nesneye yönelik tavrı dinsel bir tavır olur. Yapılan bu çalışmada salt estetik ve düşünsel-bilgisel tavır dışındaki diğer tavrılarda olduğu gibi dinsel tavır da estetik öznelere estetik nesneyi değerlendirirken çok az dikkate aldıkları bir tavır olmuştur.

Katılımcı 46: “Bu resimde soyutlama vardır. Batı resimleri gibi gerçekçi değil. Hiçbir şey Allah’ın yaratmış olduklarına benzetilemez.”

Katılımcı 60: “Resimdeki padişah ve arkasında duran camiler, İslam’a ne kadar önem verildiğini göstermektedir.”

Katılımcı 74: “Mütevazı bir padişah, onun önündeki vav (و) harfleri ve oradaki lale, padişahın da bir kul olduğunu ve Allah’ın huzurunda secde ettiğini göstermektedir.”

Salt estetik tavır: Kant’a göre estetik yaşantının temel ögesi beğeni yargılarıdır. Varlıkları bir araç olarak görmek yerine, başlı başına bir değer olarak kabul etmek aklın önemli yetilerinden biridir. Estetik yaşantının özünü, hiçbir pratik amaç gözetmeden, yalnızca hayranlık duygusuyla doğayı seyretmek, pratik çıkarlarla birlikte ahlaki yargıları ve kuramsal çözümlemeyi de dışarıda bırakan bir uzaktan seyretme ilişkisi oluşturur (Bozkurt, 2004: 40). Bu seyretme ilişkisi öznenin, estetik nesne hakkında *güzel* yargısına varmasına yardım eder. Güzel, nesnenin içeriğinde ve nesnenin kendisinde vardır. Öznenin duyularındaki güzel ise öznenin beğeni düzeyi ya da yetisidir. Dolayısıyla özne, güzele ilişkin kendi duyusal edimindeki dışsal özneliğinden arınmalıdır. İlgi ve çıkarlarından arınarak salt özne olabilmelidir (Kula, 2010: 157). Bu çalışmada katılımcıların önemli bir bölümünün sanat eserine salt estetik bir tavırla yaklaştıkları görülmüştür.

Katılımcı 16: “Resmi anlayamadım. Ancak çok beğendiğimi ifade edebilirim. Sanırım sadece beğendim demeye de hakkım var diye düşünüyorum.”

Katılımcı 19: “Ne anlatmak istediğini anlamadım. Resmi hiç beğenmedim.”

Katılımcı 22: “Bu resmi çok seviyorum; ama nedenini bilmiyorum.”

Öğretmen adaylarının estetik tavrılarının anlaşılmasına yardımcı olan bu estetik yargılar, çözümlemede görüldüğü üzere yedi başlık altında toplanmış ve her bir tavır için maksimum üç katılımcıdan alınan yargılar örnek olarak gösterilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Her özne ya da birey, sanat yapıtından aynı derecede haz duymaz. Bunun sebebi de estetik öznenin, herhangi bir bilgi süjesinden farklı olmasıdır. Sanat yapıtlarından haz

duyan bir insan, beğeni sahibi bir insan olarak nitelenir. “Sanat yapıtının amacı, böyle beğeni sahibi bir insan için bir obje olmaktır. Sanat yapıtı ile kurulmak istenen estetik ilgi, ancak, böyle bir beğeni ilgisi ile olanak kazanır” (Tunalı, 2003: 170). Yapılan bu araştırma ile her bir öğretmen adayının estetik nesne karşısındaki estetik beğenisinin ve tavrının farklı düzeylerde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kendilerine gösterilen Türk modern ve klasik dönemlerine ait resimleri Batı modern ve klasik dönemlerine ait resimlere göre daha çok beğenmeleri, onların estetik nesne karşısında genellikle düşünsel-bilgisel bir tavır sergilediklerini göstermektedir. Öğretmen adaylarının resimlerle ilgili değerlendirmelerine bakıldığında resimlerin sanat tarihi boyutu üzerinde durdukları görülmüştür. Çalışmada, öğretmen adaylarının yaklaşık %55’ inin estetik nesne karşısında düşünsel-bilgisel tavrı benimsedikleri tespit edilmiştir.

Öğretmen adayları, Batı modern resimlerini Batı klasik resimlerine göre daha çok beğenirken, Türk modern resimlerini Türk klasik resimlerine göre daha az beğenmişlerdir. Yani öğretmen adaylarının Türk resim sanatı ile Batı resim sanatı arasındaki beğeni farkını sağlayan temel unsur, onların Türk klasik resimlerini diğerlerine göre daha çok beğenmeleridir. Çünkü Türk modern ve Batı modern resimlerinin beğeni puanı ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmadan elde edilen diğer bir dikkat çekici bulgu ise, estetik dersi alan öğretmen adaylarının beğeni puanları ile estetik dersi almamış olan öğretmen adaylarının beğeni puanlarına ait ortalamaların anlamlı bir farklılık göstermesidir. Estetik eğitimi alan öğretmen adayları kendilerine gösterilen resimleri diğerlerine göre daha çok beğenirken resimleri ağırlıklı olarak düşünsel-bilgisel bir temelde değerlendirmektedirler. Ayrıca estetik eğitimi almayan öğretmen adaylarının beğenilerini yönlendiren temel etkenin ise salt estetik bir tavır olduğu da dikkate alınır, estetik eğitiminin öğretmen adaylarını sanat eseri üzerinde düşünsel-bilgisel bir temelde değerlendirme yapmaya yönelttiği söylenebilir. Estetik dersi almış olan öğretmen adayları estetik nesneye onun sanat tarihi, değeri, renk, biçim ve tasarımı açılarından yaklaşırken estetik eğitimi almamış olan öğretmen adayları estetik nesneye salt beğeni açısından yaklaşmışlardır.

Çalışmanın bulguları öğretmen adaylarının estetik nesne karşısındaki tavırlarını etkileyen diğer etmenlerin sırasıyla kültürel, dinsel, maddi, ahlaki ve ekonomik değerlerin olduğunu göstermektedir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının sadece ikisinin estetik nesne karşısında ekonomik etmeni göz önünde bulundurması dikkat çekicidir. Yine aynı şekilde estetik nesne karşısında ahlaki tavrın da öğretmen adayları tarafından fazla dikkate alınmadığı görülmektedir.

Kaynakça

- Adalan, M. (1937). *Güzellik*. Bursa: Emek Basımevi.
- Bozkurt, N. (2004). *Sanat ve Estetik Kuramları*. Bursa: Asa Yayınları.
- Hünler, H. (1998). *Estetik'in Kısa Tarihi*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Jimenez M. (2008). *Estetik nedir?* (Çev. Aytekin Karaçoban). İstanbul: Doruk Yayımcılık.
- Kagan, M. (1982). *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat*. (Çev. Aziz Çalışlar). Altın Kitaplar Yayınları.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kula, O.B. (2008). *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Kula, O.B. (2010). *Hegel Estetiği ve Edebiyat Kuramı I*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lalo, C. (2004). *Estetik*. (Çev. Burhan Toprak). Ankara: Hece Yayınları.
- Platon (Eflatun). (1999). *Devlet*. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Silverman, D. (2000). *Doing Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Timuçin, A. (2009). *Sorularla Estetik Elkitabı*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Tolstoy, L. (1981). *Sanat – Duygunun Dili. Estetik – Seçme Metinler*. (Hzl. Necla Arat). İstanbul: İ.Ü.E.F.M.
- Tolstoy, L. (2008). *Sanat Nedir?* (Çev. Kâbil Demirkıran). İstanbul: Şûle Yayınları.
- Toprak, M. (2003). *Hermeneutik (Yorum Bilgisi) ve Edebiyat*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Townsend, D. (2002). *Estetiğe Giriş*. (Çev. Sabri Büyükdüvenci). Ankara: İmge Kitabevi.
- Tunalı, İ. (1989). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2003). *Marksist Estetik (3. Basım)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yüzbaşıyev, M. (2010). "Resim Sanatının Kuralları". *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 213-225.
- Ziss, A. (2009). *Estetik*. İstanbul: Hayalbaz Kitap.

